

UDK292 Frankopani, obitelj „1456“
929 Celjski grofovi „1456“
929 Ulrik II. Celjski „1456“
Primljeno: 8. 2. 2016.
Prihvaćeno: 12. 4. 2016.
Izvorni znanstveni rad

Posljednji svjedok ubojstva: Frankopani i Celjski u petnaestome stoljeću

Robert Kurelić
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
Ivana Matetića Ronjgova 1
52100 Pula
Republika Hrvatska
E-adresa: rkurelic@unipu.hr

U radu se, temeljem izvora nepoznatoga hrvatskoj historiografiji, analizira dosad neotkrivena prisutnost jednoga od knezova Frankopana prilikom znamenitoga i od suvremenika zapaženoga i komentiranoga ubojstva Ulrika II. Celjskoga u Beogradu 1456. godine. Rekonstruira se i pojašnjava odnos između dviju najmoćnijih aristokratskih obitelji u Ugarsko-Hrvatskome Kraljevstvu petnaestoga stoljeća, koji je varirao od bliskosti i bračnoga savezništva sve do otvorenoga neprijateljstva i zavade koju je morao smirivati kralj Sigismund Luksemburški.

Ključne riječi: Grofovi Celjski, Frankopani, dinastička politika, srednjovjekovno plemstvo

Ubojstvo u Beogradu

Grofovi Celjski dali su znatan doprinos povijesti prve polovice petnaestoga stoljeća na području srednjovjekovnoga Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, a ostali su zapamćeni i u historiografijama Hrvatske, Slovenije, Mađarske i Austrije iako uglavnom negativno. Njihov munjeviti uspon na feudalnoj piramidi fascinirao je kroničare i interesirao povjesničare. Niz je povijesnih trenutaka koji se mogu izdvojiti kao važni u njihovoj aktivnoj prisutnosti na povijesnoj pozornici. Uzdignuće na grofovski, a zatim i kneževski, rang, spašavanje Sigismunda Luksemburškoga na križarskome pohodu kod Nikopolja, Krvavi sabor križevački i legenda o Veronici Desinić samo su neki od događaja koji odjekuju u historiografijama

srednje i jugoistočne Europe. Povijesni trenutak koji je, međutim, najviše privukao pozornost suvremenika i povjesničara svakako je ubojstvo Ulrika II. Celjskoga, posljednjega muškog izdanka svoje obitelji, u Beogradu u studenome 1456. godine, svega nekoliko mjeseci nakon legendarne obrane grada od osmanske opsade. Atentat je organizirala hunjadijevska stranka na čelu s Ladislavom, sinom preminuloga zapovjednika obrane Beograda Ivana Hunjadija, koji je još za života smatran nacionalnim junakom u Kraljevstvu, ali i glavnim rivalom Ulrika II.¹

Johanner Grabmeyer opisao je odnos Ulrika II. i Ivana Hunjadija kao “smrtno neprijateljstvo balkanskih kondotjera” i u tome je vrlo precizno ocrtao razvojni put i neumoljivo suparništvo između dva najmoćnija velikaša u Ugarsko-Hrvatskome Kraljevstvu sredinom petnaestoga stoljeća.² Celjski je bio izdanak obitelji koja je svoj uspon dugovala brižljivo planiranoj politici koja je kombinirala plaćeništvo u službi velikih kneževskih i vladarskih dinastija s vještom ženidbenom strategijom, a Ivan Hunjadi bio je “svoj čovjek” koji je, zahvaljujući osobnoj vojnoj vještini i sreći u ključnoj bici u građanskome ratu nakon smrti kralja Alberta II., iznenadno lansiran na sam vrh ugarske politike, a pobjede nad Osmanlijama u prvoj godini vlasti Vladislava III. “zacementirale” su njegovu reputaciju među nižim plemstvom i narodom.³ U srazu ove dvojice vječitih rivala, koji su jedan drugoga gledali s najvećim prijezirom,⁴ bilo je teško očekivati miran rasplet, pogotovo nakon što je smrću Ulrikove jedine preživjele kćeri Elizabete 1455. godine nestala i posljednja mogućnost mirenja putem braka njihove djece.⁵ Prilika za neposredni sraz nije se pojavila zbog Hunjadijeve smrti od kuge, 11. kolovoza 1456. godine, ali Ulrik II. nije čekao ni trenutka da bi se obračunao s njegovom ostavštinom. U rujnu je sklopio sporazum s češkim namjesnikom Jurjem Podjebradom, a zatim je stao na čelo križarske vojske koja se okupila za borbu protiv Osmanlija iako se već činilo da ju je Celjski namjeravao upotrijebiti kako bi u kraljeve ruke – a Ladislav Posthumni tada je bio potpuno u njegovoj moći – povratio sve utvrde koje je Hunjadi držao kao generalni kapetan, a koje su zatim bile pod kontrolom njegova sina Ladislava i njegovih saveznika. Iako su se javno izmirili s Ladislavom Hunjadijem, kralj i Celjski namamljeni su 8. studenoga u Beograd, odsječeni od svoje vojske, a idućega jutra Ulrik II. je ubijen. Historiografija iz pera kroničara

¹ O sažetku povijesti i pregledu historiografije Celjskih vidi: Mladen Švab, “Celjski”, *Hrvatski biografski leksikon*, pristup ostvaren 22. 5. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3469>; Robert Kurelić, “Pregled povijesti grofova Celjskih”, *Historijski zbornik* 59 (2006): 201-216.

² Johannes Grabmayer, “Das Opfer war der Täter”, *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 111 (2003): 290.

³ Pál Engel, *The Realm of St. Stephen* (London; New York: I. B. Tauris, 2001), 283-285.

⁴ Celjska kronika navodi da je Ivan Hunjadi bio rodom iz Vlaške i niskoga viteškog roda te da je u mladosti služio celjskome grofu. “Skromno podrijetlo” smatralo se jednom od najvećih uvreda koje su se mogle uputiti srednjovjekovnim moćnicima. Franz Krones v. Marchland, *Die Freien von Saneck und ihre Chronik als Grafen von Cilli* (Graz: Leuschner & Lubensky, 1883), 102.

⁵ Vidi: Kurelić, “Pregled povijesti”, 201-216.

Matije Korvina tvrdila je da je grof Celjski došao s prikrivenim oklopom i napao prvi, dok su brojni drugi pisci, uglavnom s habsburško-celjske strane, ubojstvo smatrali mučki pripremljenim atentatom kako bi se spriječio povratak važnih utvrda u kraljevske ruke.⁶

Janez Mlinar utvrdio je da je čak dvadeset i sedam suvremenika toga događaja u trideset i dva različita spisa spomenulo ili opisalo Ulrikovu smrt, a "geografski pokrivaju čitavu srednju Europu od Poljske, Češke, Bavarske, Austrije, Mađarske, a i do bizantskoga pisca Laonikosa Chalkondylea."⁷ U svojoj disertaciji o slici Celjskih u narativnim izvorima Mlinar je skupio i objavio veliku većinu izvora i time historiografiji uvelike olakšao pregledavanje i analizu uloge ove obitelji u povijesti Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva i Svetorimskoga Njemačkoga Carstva. Među brojnim zabilješkama i opisima ubojstva u Beogradu posebnu pozornost privlači "Poročilo o dogodkiah v Beogradu" odnosno kratko izvješće koje je zapisano u *Codexu juris canonici LXXVII*, br. 5120, koji se čuva u Austrijskoj nacionalnoj knjižnici u Beču, a prvi ga je prenio Ernst Birk sredinom devetnaestoga stoljeća.⁸ Prema Mlinaru autor je vjerojatno bio sudionik u nesuđenome križarskom pohodu, a njegovo vojno znanje može se primijetiti u stručnome opisu stanja beogradskih zidina, ali i procjeni strateške važnosti same utvrde. S obzirom na osobe koje je prepoznao i naveo u svome izvješću, vjerojatno je bio podrijetlom iz Unutarne Austrije. Suhoparan i, čini se, relativno objektivan stil navodi na zaključak da autor po svemu sudeći nije imao ni književnih ni propagandnih ambicija prilikom sastavljanja teksta, nego je koncizno i jasno prenio informacije koje je saznao o samome ubojstvu. Prema Mlinaru *vrednost poročila je predsvem v nekateri podrobnosti in pa v natančni kronologij dogodkov*.⁹ Za hrvatsku historiografiju, međutim, autor navodi vrlo zanimljive detalje. Poput ostalih izvora prepričava kako su hunjadijevci namamili i zatočili kralja i Ulrika II., a zatim grofa Celjskoga već idućega jutra op-tužili za neprijateljstvo i urotu te su ga napali i ubili.¹⁰ Ono što slijedi malen je

⁶ Grabmayer, *Opfer*, 302-309.

⁷ Janez Mlinar, *Podoba Celjskih grofov v narativnih viri* (Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2005), 173-174.

⁸ Ernst Birk, "Beiträge zur Geschichte der Königin Elisabeth von Ungarn und ihres Sohnes König Ladislaus 1440-1457.", u: *Quellen und Forschungen zur vaterländischen Geschichte, Literatur und Kunst* (Beč: Braumüller, 1849), 251-252.

⁹ Mlinar, *Podoba*, 115-116.

¹⁰ *Item als balde sye nwer hin ein komen, do komen die Hungrischen herrn mit irem volke gedrunge, mit irer were, mit swerten, kolbn und ander were und slugen und stissen des konigs und des von Zyly und anderer hern volk alles herausz und sparten die thür zue und Hessen nymemant in das geschlosz, weder hem noch andere leute, sye Hessen dann ire wern her auszer. Item des morgens do der konig hett messe gehört, ain stund auff den tag, do rufften die Hungrischen hern den von Zyly zu im In ain kamer, durch einen des von Zyly dyener genant der Lamperger do antwort der von Zyly zu im und sprach was wollen sie iczund, und der von Zyly ging zu dem gubernator. Und*

ali izniman detalj koji rasvjetljava ulogu jednoga hrvatskog plemića u kobnome događaju:

*Item des von Zyly volks was nymands bey im dann der **graff Gregom** [sic!] **von Krabaten** der hett im viel slege auf gefangen und ein knab was bei im, der wart auch wundt in die hannt* (masna slova označio autor).¹¹

“Grof Gregor” spominje se i u pismu koje je iz Kovina 21. studenoga 1456., niti dva tjedna nakon ubojstva, Eneji Silviju Piccolominiu uputio Niccoló Lisci, protonotar u kancelariji Ladislava V. te vjerojatno pomoćnik vrhovnoga kancelara Češkoga Kraljevstva Prokopa Rabensteina.¹² Obojica su bili Piccolomijevi bliski prijatelji te su ga u svojim pismima redovito izvještavali o događajima u Češkoj i susjednim zemljama. Tijekom desetogodišnje službe na dvoru Fridrika III. osobno je upoznao gotovo sve važnije sudionike političkoga života na jugoistoku Svetoga Rimskog Carstva i susjednih zemalja. Kako bi što uspješnije obavljao svoju diplomatsku službu za Fridrika III., uspostavio je mrežu bliskih prijatelja razasutu diljem regije, a među koje su se, pored spomenutih Liscija i Rabensteina, ubrajali i Ivan Vitez od Sredne u Budimu, nadbiskup Zbigniew Olesnický u Krakovu, kardinal Ivan Carvajal u Rimu te brojni drugi. U pravilu su to bili pobornici učenja i humanizma koje je upoznao preko bečkoga dvora ili talijanskih sveučilišta. Sam Lisci je, poput Ivana Viteza, vjerojatno na svoj položaj došao upravo Piccolomini-jevim posredovanjem i preporukom.¹³

Piccolomini je osobno dobro poznao Ulrika II. Celjskoga i u svojim je kronikama i njega i ostatak obitelji – ponajprije oca Fridrika II. i tetu Barbaru – okarakterizirao kao moralno iskvarene osobe koje se stalno odaju tjelesnome užitku i ugrožavaju suprotni spol.¹⁴ Negativan i emotivan naboj prema Celjskima vjerojatno je i pojačao njegovu želju da bude upoznat sa svime što se s grofom događalo, a tim više što je Ulrik II. imao i snažan utjecaj na kralja Ladislava V. i čitavo Kraljevstvo. Stoga i ne čudi što je Lisci pohitao izvijestiti svoga prijatelja i zaštitnika

als er zu im kome, do sprach der gubernator: Herr graff von Zyly, du pist ye und ye wider mein vater und wider unsern standt gewesen. Do antwort der von Zyly und sprach: Wer das sagt der thut mir unguetlich, und wil das erweisen als ainen frumen fürsten zu gepurt.

Item von stund an nach den wortn slugen die Hungern auff den von Zyly, do wert er sich als ein ritterlicher mann.

¹¹ Od ljudi grofa Celjskoga nije bilo nikoga doli hrvatskoga grofa “Gregora”, koji je pretrpio brojne udarce i jednoga mladića koji je bio ranjen u ruku (prijevod autora rada).

¹² Lisci je bio podrijetlom iz Volterre u Toskani. U pismu od 29. ožujka 1454. Piccolomini ga oslovljava kao “Nicolao Volaterrano, protonotario regis”. Rudolf Wolkan, ur., *Der Briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini III/1* (Beč: Alfred Hölder, 1918), 458.

¹³ Mlinar, *Podoba*, 70-73; Wilhelm Kühlmann, Killy. *Literaturlexikon*. Band 9 Os-Roq (Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2010), 221; Emőke Rita Szilágyi, “Enea Silvio Piccolomini és Vitéz János levelezése az 1450-es években”, u: *Classica – Mediaevalia – Neolatina VI*, ur. Enikő Békés i Emericus Tegyei (Debrecen; Budapest: Societas Neolatina Hungarica, 2012), 195-205.

¹⁴ Mlinar, *Podoba*, 78.

o Ulrikovoj smrti. U opširnome pismu Liscijeva naracija poklapa se s ostalim očevicima, ali dodaje i još neke detalje u opisu same scene ubojstva:

*nam duo dumtaxat ex suis auxilium sibi ferre conati fuerunt, **Gregorius comes nescio ex Hystria an Liburnia oriundus**, vir pulchre proceritatis, ac Ioannes Cape-llarius, nobilis Bohemus adulescentulus, vix pubes, comitis Cillie cubicularius; sed **Gregorio immediate detento impetus eius sine mora evanuit**. Ioannes vero Cape-llarius etsi in illa gladiatorum concursatione intrepidus, non puerum, ut etati sue par erat, sed virum fortiter gesserit, qui stricto pugione ictum capiti comitis imminentem continuit et unum ex percussoribus comitis, cuius caput cesim ferire annixus erat, attingere non valens, percussit in brachio, tamen in dextera manu vulneratus et ob vulnus pugione amisso statim se e turba subtraxit* (masna slova označio autor).¹⁵

Oba izvora slažu se u tome da je grof “Gregor” trenutno svladan, vjerojatno i zato što su ga hunjadijevci držali na oku, dok nam Liscijevo pismo svjedoči i o junaštvu mladoga češkog paža Ivana Kapelarija koji se ponio kao odrasli muškarac iako ni on nije imao nikakvih izgleda protiv skupine iskusnih ratnika. Znakovito je što Lisci spominje Istru ili Liburniju, koje ne navodi kao mjesto boravka nego kao mjesto podrijetla (*oriundus*) grofa “Gregora”. “Hrvatski grof” odnosno “grof Gregor,” spomenut u ovim recima, može biti samo devetnaestogodišnji Juraj I. Cetinski, sin Ivana VI. (Anža) i knez Cetina i Rmnja (1449. – 1468.).¹⁶ U nastavku austrijskoga teksta opisuje se kaos koji je nastao nakon ubojstva te se navode velikaši čije su se vojske nalazile izvan zidina i koji su trpjeli “mađarske” napade. Bili su to vojvoda Oton Bavarski, spomenuti Frankopan, Ulrik Rosenberški i Ivan II. “mladi grof Gorički.” Sve njih povezivale su rodbinske i prijateljske veze upravo s Ulrikom II. Celjskim.¹⁷

Dinastička politika Celjskih

Celjski su svoj uspon pomno i temeljito planirali već od početka četrnaestoga stoljeća te su u više generacija demonstrirali vrhunsku ambiciju i fokusiranost na uspinjanje u feudalnoj piramidi. Pritom se nisu u bitnome razlikovali od drugih uspješnih obitelji poput Goričkih ili Ortenburških, ali su svakako bili probitač-

¹⁵ Pismo je uključeno u prve kolekcije Piccolominijevih pisama nakon njegove smrti te se nalazi u više rukopisa iz šesnaestoga stoljeća, međutim, dosad se nije našlo niti u jednoj seriji objavljenih pisama. Pismo je prvi puta objavljeno u: Fabio Forner, “Enea Silvio Piccolomini e la congiura contro Ulrich von Cilli”, u: *Margarita amicorum: studi di cultura europea per Agostino Sottili*, vol. 1, ur. Fabio Forner, Carla Maria Monti i Paul Gerhard Schmidt (Milano: V&P, 2005), 351-376.

¹⁶ Iako bi se “Gregorius” i “Gregom” [sic!] na hrvatski preveli kao Grgur, jedini tada živući frankopanski knez bio je Juraj I. Cetinski. Nadalje, njemački izvori toga vremena predikat “von Krabatten” vezuju isključivo uz rod Frankopana, što je dodatno naglašeno i u Liscijevu pismu koje se poziva na njegovo istarsko-liburnsko podrijetlo. Zahvaljujem doc. dr. sc. Anti Matanu na pomoći s prijevodom te skretanju pozornosti na *oriundus*.

¹⁷ U pismu Ulriku Rosenberškome iz siječnja 1456. godine Ulrik Celjski obratio mu se kao *der edel unser lieber freunde Ulrich von Rosenberg*. Blažena Rynešová, Josef Pelikán, ur., *Listár a listinár Oldřicha z Rožemberka 1418-1462*, vol. 4 (Prag: Státní pedagogické nakladatelství, 1954), 21. I. 1456.

niji, što vjerojatno mogu zahvaliti i svojoj brižljivo njegovanoj ratničkoj tradiciji, prvenstveno kroz plaćeničku službu na strani regionalnih moćnika, od Habsburgovaca do ugarsko-hrvatskih vladara i Venecije.

Osnovni kamen temeljac uspona Celjskih bila je brižljivo vođena bračna politika, pri čemu je gotovo svaki ženidbeni savez polučio konkretne političke i dinastičke probitke za obitelj. Ulrik I. Žovnečki oženio je Katarinu iz koruško-štajerske grofovske obitelji Heunburg u čijoj se vlasti nalazilo i samo Celje. O dobrim odnosima između dviju obitelji svjedoči i isprava iz 1311. godine kojom je grof Fridrik Heunburški mitnicu u Völkermarktu prepustio na tri godine opatiji sv. Pavla za stotinu srebrnih maraka. Ispravu su, kao jamci, pečatima ovjerali grof Fridrik sa suprugom Adelheid i bratom Hermanom, ali i njegov šogor Ulrik Žovnečki, čime je potvrđen i bliskost potonjega s obitelji jer mu je sin Fridrik bio nasljednik Heunburških, koji nisu imali sinova.¹⁸ Sklonost prema svojim rođacima Žovnečkim potvrdio je i Herman Heunburški 1318. godine dragovoljnim obećanjem kako će za nećakinju Anu isplatiti stotinu srebrnih maraka na ime miraza ako se uda za Rudolfa Otona Lichtensteinskoga.¹⁹ Kako je Herman bio oženjen Elizabetom Goričkom, a njezina sestra Katarina udana za Ulrika I. Walseeovca, time je stvorena isprepletena mreža rodbinskih i tazbinskih veza koje su dovele do sklapanja braka između Fridrika I. Žovnečkog s Diemut Walsee, kćeri spomenutoga Ulrika. Upravo je bračni savez s obitelji Walsee odigrao važnu ulogu u sljedećoj fazi uspona Žovnečkih, u borbi za Heunburšku ostavštinu.

Herman Heunburški umro je bez muškoga nasljednika 1322. godine te su njegove posjede ravnopravno podijelili Fridrik I. Žovnečki i njegov bratić Ulrik Pfannberški, sin Hermanove sestre Margarete. Pritom su i Celje podijelili popola, ali je Fridriku već u samome početku onemogućeno uvođenje u posjed svoje polovice mjesta, koje je Hermanova udovica Elizabeta bespravno založila Konradu Auffensteinu zbog čega je izbio višegodišnji sukob u kojemu je na Fridrikovoj strani ratovao i njegov šogor Ulrik II. Walsee. Rodbinski savez pokazao se u ovom slučaju ključnim za očuvanje Fridrikove baštine te je konačno, uz posredovanje austrijskoga vojvode Otona Sretnoga, uspio isplatiti Auffensteina i steći svoju polovicu Celja, a zatim je 1335. godine otkupio i Pfannbergov dio. Celje je postalo sjedište roda iz kojega je 1341. godine izveden i njihov grofovski naslov odnosno obiteljsko ime.²⁰

Fridrikovi sinovi Ulrik I. i Herman I. svoje su ambicije podigli na višu razinu. Nakon što je Fridrik godine 1341. dosegao grofovski rang, starijega je sina oženio

¹⁸ Karlmann Tangl, "Grafen von Heunburg II. Teil", *Archiv für Österreichische Geschichte* 25 (1858): 273-274.

¹⁹ Isto, 282.

²⁰ Robert Kurelić, "Simboli statusa i moći: kneževski pečati Celjskih grofova", u: *Med Srednjo Evropo in Sredozemljem – Vojetov zbornik*, ur. Sašo Jerše, Darja Mihelič i Peter Štih (Ljubljana: Založba ZRC, 2006), 64.

s Adelheid iz moćne koruške grofovske obitelji Ortenburg.²¹ Dvostrukim vjenčanjem, pri čemu je kći Ana Celjska udana za Otona IV. Ortenburškoga, počeo je višedesetljetni savez između dvije grofovske obitelji. Budući da je Otonov i Anin sin Fridrik III. Ortenburški sam bio bez sinova, svoju je grofoviju nasljednim sporazumom ostavio majčinome nećaku Hermanu II. Celjskome 1418. godine, a uslijedila je i potvrda kralja Sigismunda Luksemburškoga.

Ulrik I. još se u ranoj mladosti posvetio plaćeničkoj karijeri te je svoje iznimne vojne vještine stavio na raspolaganje moćnim kneževskim i kraljevskim dinastijama u srednjoj i jugoistočnoj Europi. Pratio je Karla IV. na njegovu krunidbenom putu u Rim, s Wittelsbachovcima se uputio na križarski pohod protiv Prusa, a vjerno je, poput svoga oca, služio Habsburgovcima koji su ga imenovali namjesnikom Kranjske i 1361. godine dopustili uzdignuće Celjskih na grofovski rang. Najzahvalnijega "poslodavca" našao je, međutim, u osobi ugarskoga kralja Ludovika Anžuvince kojemu je služio u nizu pohoda, među kojima se ističu ratovi protiv Venecije 1355. i Srbije 1359. godine. Čini se da se grof Celjski iznimno iskazao u službi ratobornoga ugarskog kralja, a zahvalni mu se Ludovik odužio na način koji je nadmašio očekivanja Celjskih i polegao kamen temeljac za njihov dinastički uspon, koji je historiografija ranije povezivala tek s osobom Sigismunda Luksemburškoga. Ugarski kralj bio je oženjen Elizabetom, kćeri bosanskoga bana Stjepana II. Kotromanića, a njegovim je posredovanjem ruka njezine sestre Katarine 1361. godine pripala Ulrikovu mlađem bratu Hermanu I. Time je otvoren put prema neposrednome povezivanju Celjskih s kraljevskim obiteljima u regiji.²² Nadalje, Ludoviku je nakon smrti Kazimira Velikoga pripalo i poljsko prijestolje kao jedinome muškom nasljedniku. Budući da je iza Kazimira ostala kći Ana, čiji bi eventualni brak s nekim poljskim ili stranim magnatom mogao poremetiti ugarske anžuvinske planove na poljskome prijestolju, Ludovik je odlučio problem riješiti na način koji će mu istovremeno koristiti u neposrednome susjedstvu, ali i poništiti njezinu potencijalnu prijetnju. Udao ju je za Ulrikova sina Vilima, čime su Celjski sklopili i prvi neposredni brak s kraljevskom obitelji. Kasnije će kći iz toga braka, Ana Celjska, biti udana za Vladislava I. Jagelovića kako bi se učvrstila njegova poveznica prema kući Pijast. Međutim, važna je činjenica da su Celjski postali već u prvoj generaciji nakon uzdignuća u grofovski rang prikladni bračni partneri kraljevskim kućama.²³

²¹ Heinz Dopsch, "Die Freien von Sannegg als steirische Landherren und ihr Aufstieg zu Grafen von Cilli", u: *Celjski grofje, stara tema – nova spoznanja*, ur. Rolanda Fugger Germadnik (Celje: Pokrajinski muzej, 1999), 23-36.

²² Heinz Dopsch, "Die Grafen von Cilli – ein Forschungsproblem", *Südostdeutsches Archiv* 17/18 (1974 – 1975): 14-15.

²³ Wilhelm Baum, "Die Grafen von Cilli, das deutsche Königtum und die 'internationale Politik'", u: *Celjski grofje, stara tema – nova spoznanja*, ur. Rolanda Fugger Germadnik (Celje: Pokrajinski muzej, 1999), 42; "Und darnach gab sein vetter, graf Hermann des obgemeldeten graff Wilhelm tochter einem könig von Krakau zu einem gemahl". Krones, *Chronik*, 73.

Herman II. važan je za neposredni ulazak Celjskih na političku scenu Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva. Nakon Vilimove pogibije u službi Sigismunda Luksemburškoga u pohodu protiv Osmanlija 1392. godine mladi je Herman II. stupio na njegovo mjesto i nastavio tradiciju vezivanja uz Krunu Sv. Stjepana. Iako je već i njegov bratić zadužio Sigismunda, Herman II. nakon Bitke kod Nikopolja odigrao je ključnu ulogu u spašavanju mladoga kralja od zarobljavanja, a zatim je svojim odredima doprinio i gušenju velikaške urote na Krvavome saboru križevačkom 1397. godine. Sigismunda je još jednom oslobodio 1402. godine iz zatočeništva u koje ga je smjestila takozvana Liga baruna te mu se kralj odužio ženidbom za njegovu kćer Barbaru Celjsku 1405. godine, čime je dinastička politika Celjskih dosegla svoj vrhunac, a pogotovo nakon što je Barbara postala kraljicom, a zatim i caricom Svetoga Rimskog Carstva.

Bogatim donacijama 1397. i 1399. godine Herman je stekao Varaždin, Vinicu, Vrbovec i čitavu Zagorsku županiju sa sjedištem u Krapini.²⁴ Kako se zagorski župan ubrajao među barune, odnosno magnate Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva, Celjski su automatizmom postali i članovi najviših društvenih slojeva u zemljama Krune Sv. Stjepana te se otada više formalno ne smatraju strancima u Kraljevstvu.²⁵ Herman I. za svoje je sinove odabrao supruge koje su trebale učvrstiti i ojačati položaj obitelji u regiji. Stariji Hans oženjen je za Margaretu, nasljednicu grofovije Pfannberg u Štajerskoj, međutim, taj je plan propao zbog Hansove prerane smrti. Mladi Herman stupio je u brak s Anom iz obitelji Shaunberg, čiji je otac Henrik VII. od 1380. do 1390. godine vodio rat za osamostaljenje od habsburškoga vrhovništva.²⁶ Moguće da je bračni savez odraz zajedničkih želja i težnji grofovskih obitelji za emancipacijom od prevlasti lokalnih teritorijalnih kneževa i stjecanjem statusa neposredne povezanosti (*reichsunmittelbar*) s carskom krunom. Dok je Henrik VII. godine 1390. podlegao i priznao habsburško vrhovništvo, Hermanu II. uspjelo je steći neposrednost pomoću Sigismunda Luksemburškoga 1423. godine.²⁷

Brak Hermanove kćeri Barbare i Sigismunda Luksemburškoga višestruko je koristio obitelji. Stećeni prestiž bio je neprocjenjiv. Čak je i daleki Ivan II. Kastiljski Ulrika II. Celjskoga godine 1428. oslovio prvenstveno kao "careva šogora."²⁸

²⁴ Detaljnije o posjedima koje je Sigismund podario vidi: Nada Klaić, *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone* (Celje: Presse 1991), 25-33. Usporedi i: István Tringli, "Die Würden und die Besitzungen der Cillier in Ungarn", u: *Celjski grofje, stara tema – nova spoznanja*, ur. Rolanda Fugger Germađnik (Celje: Pokrajinski muzej, 1999), 116-117. Tekst povelja u: Duje Rendić-Miočević, ur., *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. 18 (Zagreb: JAZU, 1990), 224-251.

²⁵ U tekstu donacijske povelje stoji: *ad instar ceterorum ipsius regni nostril Hungarie baronum*. Zagorje je u anžuvinsko vrijeme bilo "barunska čast", koja se sastojala od deset kraljevih utvrda pod nadležnošću župana. Vidi: Engel, *St. Stephen*, 155.

²⁶ Siegfried Haider, *Geschichte Oberösterreichs* (München: Verlag für Geschichte und Politik, 1987), 112.

²⁷ Dopsch, *Grafen*, 22.

²⁸ Ignacij Voje, "Romanje Ulrika II. Celjskega v Kompostelo k sv. Jakobu", *Zgodovinski časopis* 38 (1984), br. 3: 225-230.

Glavni dobitak ipak je ležao u milosti ugarsko-hrvatskoga, a kasnije i njemačkoga, kralja, koji je svoje rođake Celjske uzdigao na vrh političke pozornice u Ugarsko-Hrvatskome Kraljevstvu dodijelivši im slavonski banat, prestižno mjesto u Zmajskome viteškom redu, ali i velik utjecaj. Ulrik Richental je u *Chronik des Constanzer Konzils* naveo Hermana II. i Fridrika II. kao prvake Ugarske (*Diß sind graufen, nit gefürst, des ersten in Ungern: Grauf Herman von Zil, Grauf Fridrich von Zil, sin sun*).²⁹ Kao kraljev tast Herman se bez većih problema mogao nametnuti u Slavoniji, ali i u ostatku države. Kako je dinastička politika Celjskih uvijek bila brižljivo pripremana, nije slučajno odabran smjer kojim je trebala koračati sljedeća generacija. Starijega sina Fridrika II. oženio je 1401. godine za Elizabetu Frankopan, jedinicu Stjepana I. Frankopana iz braka s Katarinom, kćeri gospodara Padove Francesca Carrare. Taj je brak bio plod sporazuma koji je s Hermanom II. sklopio Stjepan II. još 1388. godine, koji je kćeri žarko želio ostaviti svoje posjede, što prema hrvatskome nasljednom pravu nije bilo moguće. Stoga su ugovorom odredili miraz od najmanje dvadeset tisuća guldena na ime kojega bi njegov rođak Ivan V. ili nećak Nikola IV. morali dio frankopanske baštine ustupiti na ime zaloga. Nakon Stjepanove smrti Ivan V. pristao je na to ime prepustiti Trsat, Bakar, Bribir i pola Krka kako bi pod svoju vlast povratio Modruš.³⁰ Ovim brakom ispreplele su se sudbine Celjskih i Frankopana, dviju obitelji koje su paralelno kročile prema vrhu.

Dinastička politika Frankopana i povezanost s Celjskima

Poput Celjskih i Frankopani su svoj novi uzlet na budimskome dvoru započeli u četrnaestome stoljeću.³¹ Znani kao knezovi Krčki prešli su na kopno još u prvoj polovici trinaestoga stoljeća te stekli nasljednu kneževsku odnosno grofovsku vlast u Vinodolu, Modrušu i Gackoj, a pod svojom vlašću objedinili su i čitavo Hrvatsko Primorje uključujući i mjesta poput Trsata, Bakra i Senja. Zahvaljujući susjedstvu sa Svetim Rimskim Carstvom stupili su u kontakt s moćnim plemićkim obiteljima te je već Fridrik III. Frankopan (1310. – 1333.) bio u srodstvu s Ortenbuškima.³² Svoju moć u Ugarsko-Hrvatskome Kraljevstvu izgradili su, opet poput Celjskih, vjerno služeći Anžuvincima. Dujam III. i Bartol VIII. pratili su kraljicu Elizabetu u Napulj, a zatim su i nagovorili kneza Grgura Bribirskoga od roda Šubića da Ludoviku preda strateški važnu Ostrovicu za rat protiv Venecije.³³

²⁹ Nakon njih slijede Nikola II. Gorjanski, Stibor Stiboric, Pipo Ozora i drugi Sigismundovi pouzdanici. Michael Richard Buck, *Ulrich von Richental Chronik des Constanzer Concils 1414 bis 1418* (Tübingen: Literarischer Verein in Stuttgart, 1882), 193.

³⁰ Vjekoslav Klaić, *Krčki knezovi Frankapani* (Zagreb: Izdanje Matice hrvatske, 1901), 181.

³¹ Za pregled povijesti i historiografije vidi: Petar Strčić, "Frankapani (Frankopani)", *Hrvatski biografski leksikon*, pristup ostvaren 22. 5. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6281>.

³² V. Klaić, *Frankapani*, 143.

³³ Isto, 153.

Ludovik se Frankopanima odužio na isti način kao i Celjskima – posredovanjem u sklapanju bračnih saveza s uglednim obiteljima, što je trebalo potvrditi, ali i povećati prestiž obitelji. Prema padovanskome kroničaru Galeazzu Gataru do vjenčanja između Bartolova sina Stjepana I. i Katarine Carrare godine 1372. došlo je na izričitu želju kralja Ludovika, koji se na taj način htio zahvaliti Frankopanima za dugogodišnju vjernu službu.³⁴ Tijekom protudvorskoga pokreta i njegov se mlađi brat Ivan V. iskazao u oslobađanju zatočene kraljice Marije (1387.) te je stekao Sigismundovu naklonost, ali i donacije veleposjeda koji su obogatili rod. Ivanov brak s Anom Goričkom, kćeri Meinharda VI., predstavljao je korak prema vrhu piramide Svetoga Rimskog Carstva. Iako je moć Goričkih postupno slabila, Meinhard je od 1365. godine pripadao staležu kneževa koji su bili neposredni krunski vazali (*reichsunmittelbar*).³⁵ Bračni savez s takvom dinastijom predstavljao je svojevrсно međunarodno priznanje moći i ugleda Frankopana i u Hrvatskoj i na jugoistoku Carstva na koje su se prirodno oslanjali.

Ispreplitanje dinastičkih veza Frankopana i Celjskih nije bilo posljedica samo braka Fridrika II. Celjskoga i Elizabete Frankopanske. Kako su se obje obitelji stavile u službu Sigismundu Luksemburškom, mreža saveza znatno se proširila. Velikaške obitelji vrlo su jasno pratile svoju krvnu ili bračnu povezanost sa svim susjednim njima sličnim obiteljima tako da su vjerojatno i Celjski i Frankopani mogli utvrditi određenu povezanost iz prve polovice četrnaestoga stoljeća i preko grofova Ortenburških, međutim, bliske veze izgrađene su početkom petnaestoga stoljeća.³⁶

Nikola IV. naslijedio je 1393. godine oca Ivana V. kao jedini senior roda Frankopana. Nakon Nikopolja i Krvavoga križevačkog sabora ostao je vjeran Sigismundu te mu je čak posudio i veću svotu novca.³⁷ Sigismunda je nakratko zatočila Liga baruna 1401. godine, ali je spašen promptnom akcijom palatina Nikole II. Gorjanskoga i odanih mu baruna.³⁸ Nakon neuspjeloga pokušaja instaliranja Ladislava Napuljskoga 1402. godine na prijestolje – u čemu je, čini se, sudjelovao i Nikola IV. – Sigismund je proglasio amnestiju svih pobunjenika. Iako je Sigismund kaznio samo manji dio odmetnutih baruna, moguće je da su i bliske veze Frankopana s Celjskima odigrale ulogu u brzome vraćanju Nikole IV. u kraljevu milost. Sigismund je konsolidaciju svoje vlasti odradio oslanjajući se na dio velikaških obitelji, ali i strane dinastije koje su se u njegovo vrijeme pojavile na ugarskoj političkoj sceni. Glavni stupovi njegova režima bili su Nikola Gorjanski i

³⁴ Isto, 171.

³⁵ Peter Štih, *Studien zur Geschichte der Grafen von Görz* (Wien: Oldenburg Wissenschaftsverlag, 1996), 19.

³⁶ Točna veza Frankopana vjerojatno preko Urse, majke Fridrika III. Frankopana, ne može se precizno utvrditi.

³⁷ V. Klaić, *Frankopani*, 191.

³⁸ Engel, *St. Stephen*, 206-208.

Herman II. Celjski, a zatim i srpski despot Stefan Lazarević te određeni krug drugih moćnika koji su postali i članovi-utemeljitelji Zmajskoga viteškog reda 1408. godine. Među njima bili su i knezovi Krbavski – Karlo i Ivan.³⁹

Brak Barbare Celjske i Sigismunda Luksemburškoga 1405. godine bio je svakako najvažniji korak u dinastičkome mozaiku Hermana II., međutim, bio je to samo djelić slagalice. Ženidbe s Hermanovom djecom, a imao ih je šestero, vodile su posredno i do tazbinskoga srodstva sa samim kraljem, što je svakako povećavalo njihovu atraktivnost i bračni potencijal obitelji.⁴⁰ U Ugarsko-Hrvatskome Kraljevstvu stvoren je dinastički trokut koji je povezao Celjske s Gorjanskima (brakom Hermanove kćeri Ane s palatinom Nikolom II.) i Gorjanske s Frankopanima (brakom Nikoline sestre Doroteje i Nikole IV. Frankopana). Svi su ovi brakovi sklopljeni iste godine, što jasno odražava novi poredak u Kraljevstvu. Vjekoslav Klaić je ispravno ocijenio da je Nikoli “porasao mu u jednu ruku ugled na dvoru kralja Sigismunda, dok je u drugu ruku napuljska stranka u Dalmaciji još jače na nj zamrzнула.”⁴¹ Još je 1400. godine Henrik VI. Gorički, brat Nikoline majke Ane, oženio Hermanovu treću kćer Elizabetu pa se tako 1405. godine Nikola IV. našao se u trostrukoj obiteljskoj vezi s Celjskima: sestrična Elizabeta udana za Fridrika II. Celjskoga, ujak Henrik VI. oženjen za Elizabetu Celjsku, a šogor Nikola II. Gorjanski za Anu Celjsku. Redom su sve to bila djeca Hermana II. Teško je oteti se dojmu da je savjesna i promišljena obiteljska politika staroga celjskog grofa bila usmjerena prema što čvršćemu vezivanju drugih velikaških obitelji uz sebe, a samim time i uz Sigismunda Luksemburškoga. Celjsko preuzimanje ortenburške baštine 1418. godine – pojačano usvajanjima, nasljednim ugovorima i carskim dekretima – jasno je ocrtalo uspješnost vješte bračne politike. Tome svakako treba pridodati i čvrsti stisak koji su Celjski vršili nad grofovima Goričkim. Nakon smrti Elizabete Celjske Henrik VI. je oženio Katarinu Gorjansku, kći palatina Nikole II. i Ane Celjske, a stariji sin i nasljednik Ivan II. te mlađi sin Leonard bili

³⁹ Isto, 209-211. *Nos vero Stephanus Despoth, Dominus Rasciae, item Hermannus Comes Cily et Zagoriae, Comes Fridericus, filius eiusdem, Nicolaus de Gara, Regni Hungariae Palatinus, Stiboriz alias Vaiuoda Transylvanus, Joannes filius Henrici de Thamassy, et Jacobus Laczk, de Zantho, Vaiuodae Transylvani, Joannes de Maróth Machouiensis, Pipó de Ozora Zewreniensis, Bani; Nicolaus de Zeech Magister Tauernicorum regaliū, Comes Karolus de Corbauia, supremus Thesaurarius regius, Symon filius condam Konye Bani de Zecheen, Janitorum, Comes Joannes de Corbauia, Dapiferorum, Joannes filius Georgii de Alsaan Pincernarum, Petrus Cheh de Lewa Agazonum Regaliū Magistri, Nicolaus de Chak, alias Vaiuoda Transylvanus, Paulus Byssenus, alter Paulus de Peth, pridem Dalmatiae, Croatiae ac totius Sclauoniae Regnorum Bani, Michael, filius Salamonis, de Nadasd Comes Siculorum regaliū, Petrus de Peren, alias Siculorum nunc vero Maramorossiensis Comes, Emericus de eadem Peren secretarius Cancellarius regius et Joannes filius condam Domini Nicolai de Gara Palatini, praescriptorum regnorum Barones; Georgius Fejér, Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis, tom. 10, vol. 4 (Budae: Typis Regiae Universitatis Ungaricae, 1841), 682.*

⁴⁰ Najdetaljnija genealogija Celjskih u: Therese Meyer, “Die Grafen von Cilli als Erben der Grafen von Ortenburg. Zur Geschichte Kärntens 1377-1524”, u: *Celjski grofje, stara tema – nova spoznanja*, ur. Rolanda Fugger Germadnik (Celje: Pokrajinski muzej, 1999), 89.

⁴¹ V. Klaić, *Frankapani*, 195.

su godinama pod skrbništvom odnosno zatočeništvom Ulrika II. Celjskoga iz kojega ih je oslobodio tek nakon što su mu Gorički ustupili dobar dio svoje baštine u Koruškoj.⁴² Pritom ih je, po svemu sudeći, u Celju odgajala Ulrikova supruga Katarina Branković s kojom se grof Leonard dopisivao i nakon izumrća Celjskih.⁴³ Pridodamo li tome i nasljedni sporazum koji je Herman II. sklopio s bosanskim kraljem Stjepanom Tvrtkom II. Kotromanićem 1427. godine, a koji je Celjskima u perspektivi nosio i bosansku krunu, možemo jasno utvrditi da je bračna politika bila iznimno važno oružje u njihovu usponu. Vezivala je uz njih važne saveznike, neutralizirala njihovo potencijalno djelovanje na štetu obitelji i otvarala mogućnost nasljedstva. Temeljem brakova sklopljenih u prvome desetljeću petnaestoga stoljeća može se pretpostaviti da su Celjski, Gorjanski i Frankopani nastupali kao partneri približno slične snage, moći i prestiža iako su Celjski donekle nadmašivali ostala dva člana ovoga trojnog bračnog saveza preko Barbare i Sigismunda. Već i činjenica da je Nikola II. Gorjanski hitro stavio na raspolaganje svoju kćer kako bi se održao pritisak Celjskih na Goričke daje do znanja da su oni ipak vodili glavnu riječ u savezu. Problem je, međutim, nastao zbog jednoga događaja koji je bio izvan kontrole i čeličnoga stiska koji je stari grof Herman II. imao nad svojom obitelji. Riječ je o tragičnoj i ne posve razjašnjenjnoj smrti njegove nevjeste Elizabete Frankopan.

Umorstvo u Krapini

O smrti grofice Elizabete Frankopan izvijestilo je više suvremenika: Eberhart Windecke, Eneja Silvije Piccolomini i anonimni celjski kroničar. Nijedan, dako, nije svjedočio samome događaju, nego su prenijeli glasine i tračeve koji su se širili Kraljevstvom nedugo nakon grofičine smrti. Suvremeni kuloari tvrdili su da je Fridrik II. ubio Elizabetu zbog strasti ili ljubavi prema nekoj plemkinji Veroniki iz roda Desinića, inače nižega podrijetla. Eneja Silvije Piccolomini u svome djelu *Europa*, koje je zgotovio netom prije izbora za papu 1458. godine, Fridrika II. optužio je da je osobno ubio Elizabetu zbog vatrene ljubavi prema Veroniki, ali da je i inače bio zlotvor najgore vrste.⁴⁴ Nije nimalo čudno da je Piccolomini

⁴² Christiane Thomas, "Der Kampf um die Weidenburg", *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs* 24 (1971): 1-86.

⁴³ Katarina je 1480. godine iz Makedonije poslala svoga svećenika Marka da ju zastupa pred Leonardom oko poslova vezanih uz dvorac Belgrado u Furlaniji. Tekst njezina pisma na ćirilici u: Lajos (Ludwig von) Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter* (München: Duncker und Humboldt, 1914), 125. Vidi još i: Milko Kos, "Srbski Brankovići in goriški grofje", *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 2 (1920): 92-97.

⁴⁴ *In eo praefuit aetate nostra Fridericus comes, qui cum esset in libidinem pronissimus et olim Veronicae concubinae incensus amore, legitimam coniugem ex comitibus Croaciae natam, sua manu intermisisset, concubinam vero pater eius Hermannus (ut est potentum iustitia) in profluentem demersisset, uxores passim maritis absulit, puellarum greges in palatium rapuit, provinciales pro mancipiis habuit, ecclesiarum bona diripuit, monetarum falsatores, veneficos, arioles, nigromantas undique ad se conscivit et quamvis*

prenio informaciju kao neupitnu činjenicu, bez ikakvih ograda koje nalazimo u drugim izvorima.

Anonimni franjevac i autor *Celjske kronike*, nastale nedugo nakon izumrća Celjskih, spominje da je Fridrik II. držao vlastiti dvor u Krškom te upravljao nizom posjeda koje mu je otac dodijelio. Nadalje, navodi kako je 1422. godine umrla supruga grofa Fridrika, koja je bila od Modruša i to se zbilo u Krapini, a zatim je odnesena u samostan u Celje, a u zemlji se brujalo da ju je po noći, dok su ležali jedno uz drugo, ubio nožem u krevetu zbog jedne lijepe djevojke imenom Veronika koju je poželio oženiti.⁴⁵ Ni celjski kroničar vjerojatno nije imao saznanja iz prve ruke, ali se ogradio time što je naveo da je bila riječ o glasinama koje su kružile zemljom. Ipak, znakovito je da *Kronika*, donekle ipak naklonjena Celjskima, nije negirala sam događaj niti pokušala sakriti spomenute glasine, a daljnji tijek događaja jasno je pokazao da sinovljevi postupci nisu bili nimalo po volji ocu Hermanu II. Kralj Sigismund pozvao je 1425. godine Fridrika II. u Budim, tamo ga uhitio i izručio ocu koji ga je u Celju zatočio. Herman II. zatim je sinovljevu novu suprugu Veroniku dao suditi kao čarobnicu pred mjesnim sudom u Celju, a nakon što je na njemu oslobođena optužbi da je crnom magijom začarala mladoga grofa, Hermanovi familijari su je, nakon kraćega zatočeništva u Ojstrici, utopili u obližnjemu potoku.⁴⁶

Jedini kroničar koji je osobno prisustvovao dijelu ove obiteljske drame bio je Eberhart Windeck, trgovac iz Mainza koji je stupio u Sigismundovu službu 1415. godine te mu je, zahvaljujući svojem bogatom poslovnom iskustvu i ekonomskim znanjima o kreditima, novcu i tečajevima, više godina bio nezamjenjivi pratitelj. Nakon što je već bio napustio kraljevu službu, boravio je u Budimu u ljeto 1424. godine kako bi od Sigismunda dobio leno za svoje zasluge te je osobno nazočio sukobu koji se u lipnju odvio na dvoru. Herman II. poslao je – prema *Celjskoj kronici* – sina, kojemu je zatočeništvo naškodilo zdravlju, na dvor u Budim kako bi ga sklonio podalje od svojih posjeda i, vjerojatno, rođakâ pokojne Elizabete. Na dvor je, međutim, stigao mladi Ivan VI. (Anž) Frankopan, sin Nikole IV., javno optužio Fridrika da je ubio Elizabetu i izazvao ga na dvoboj. Prema Windecku Sigismund je, na nagovor svoje supruge Barbare Celjske, upleo i svoga gosta, danskoga kralja Erika VII. kako bi izmirili suprotstavljene velikaše, međutim, dalje se ne navodi kako je mirenje postignuto.⁴⁷ Poznato je, ipak, da su uspostavljene prisne veze između mladoga Frankopana i danskoga kralja, koji je velik dio svoje

anno iubilei iam nonogenarius indulgentiarum causa Romam petisset, reversus tarnen nihilo melior visus est. Interrogatus quid sibi Roma profuisset in pristinos mores relapso: et calceator meus inquit ad consuendas ocreas post visam Romam rediit; Aeneas Silvius Piccolomini, Historia de Europa (Basilae: per Henrichvm Petri, 1551), 411.

⁴⁵ Krones, *Chronik*, 77-78.

⁴⁶ Isto, 79-80.

⁴⁷ Wilhelm Altmann, *Eberhard Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigismunds* (Berlin: R. Gaertners Verlagsbuchhandlung, 1893), 191-192.

pratnje ostavio upravo kod kneza Nikole IV. u Senju gdje su čekali njegov povratak iz Svete Zemlje, a zatim je poveo i kneza Ivana VI. sa sobom u Skandinaviju gdje mu je on više godina vjerno služio kao namjesnik Östergötlanda.⁴⁸ Moguće je da je i imenovanje Nikole IV. za hrvatsko-dalmatinskoga bana 1426. godine bila još jedna od mjera koje su trebale izgladiti spor između dvije moćne obitelji.⁴⁹

Iako je Fridrik II. uz kraljevu pomoć izbjegao osveti Frankopana, Celjski su pretrpjeli i realan gubitak jer im je Nikola IV. preoteo Trsat, Bakar, Bribir i polovicu Krka, koje im je Ivan V. ostavio kao zalog na ime Elizabetina miraza. O tome svjedoči i naracija sudske presude od 4. travnja 1435. kojom je Sigismund naredio Nikolinim sinovima da vrate Ulriku II. *iura materna* u puni i neometani posjed.⁵⁰ Nije jasno jesu li Celjski i stvarno ušli u posjed navedenih mjesta ili je presuda samo upotrijebljena kao zalog za pregovore s Nikolinim sinovima. Presuda je, ipak, naznačila strukturalnu promjenu u odnosima Celjskih i Frankopana u sljedećemu razdoblju sve do smrti Ulrika II. godine 1456.

Dominacija Ulrika II.

Zbog svojega bračnog brodoloma i događaja koji su uslijedili Fridrik II. izgubio je prestiž i ugled u očima svojih suvremenika. Stoga je prešutno zaobiđen kao glava obitelji te je umjesto njega politiku Celjskih nakon smrti Hermana II. godine 1435. vodio njegov sin Ulrik II. Heinz Dopsch jasno je i sažeto ocrtao put kojim će on krenuti: "Za razliku od djeda Hermana, koji je moć kuće pažljivo gradio korak po korak, Ulrik se potpuno posvetio visokoj politici."⁵¹ Već u ranoj mladosti bio je odgajan za nju te je, kako je već spomenuto, poslan 1428. godine na hodočašće u Santiago de Compostelu kako bi stekao viteštvo i počeo graditi prijeko potreban prestiž za daljnji uspon obitelji. Kruna politike Hermana II. trebalo je biti primanje Celjskih u stalež kneževa Svetoga Rimskog Carstva 1430. godine, što je odgođeno zbog otpora Habsburgovaca. Tek su Fridrik II. i Ulrik II. godine 1436. uzdignuti na kneževski položaj iako su na konačnu potvrdu, zbog zavade s austrijskim vojvodom, a zatim i carem Fridrikom III., morali pričekati do 1443. godine kada im je priznato kneževsko ime iako su morali odustati od teritorijalne kneževine.⁵²

⁴⁸ Mladen Ibler, "Hrvatski grb iz frankopanskog Senja u Švedskoj", *Senjski zbornik* 29 (2002): 105-112.

⁴⁹ Klaić navodi da je već 1424. godine Nikola IV. trebao postati banom, ali "kavga s grofovima celjskima doprinijela je valjda da se stvar zategne." V. Klaić, *Frankopani*, 213. Izglednije se čini da je dodjela banata bila jedna u nizu mjera za smirivanje zavade, pogotovo što je riječ upravo o godini u kojoj je Ivan VI. izazvao Fridrika II. na dvoboj.

⁵⁰ (...) *introducatur prefatum comitem Ulricum in dominium earundem, statuatque seu restatuet easdem et suis heredibus premissis titulo pignoris possidendas, predictorum Johannis et Stephani banorum ac aliorum fratrum ipsorum comitum Segnie supranominatorum contradictione non obstante*; Lajos Thallóczy, Samu Barabás, ur., *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus 1113-1453* (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1910), 258-263.

⁵¹ Dopsch, *Grafen*, 23.

⁵² Peter Štih, "Die Grafen von Cilli, die Frage ihrer landesfürstlichen Hoheit und des Landes Cilli", *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 110 (2002): 67-98.

Ulrik II. mogao je prema Frankopanima nastupati sa znatno više samopouzdanja nego njegov otac iz tri razloga: prvo, sam je po majci bio Frankopan, a time i njihov rođak, drugo, nisu ga mogli kriviti za Elizabetinu smrt i treće, hrvatsko-dalmatinski ban Nikola IV., moćni i neupitni glavar Frankopana, koji je 1430. godine u Rimu od pape pribavio dinastičko ime i grb, umro je 1432. godine ostavivši iza sebe devet sinova.⁵³ Velika moć koju je u svojim rukama držao Nikola IV. vjerojatno je izazivala zavist u redovima hrvatskoga plemstva pa su krenuli napadi na njegove sinove sa svih strana uz blagoslov kralja Sigismunda, koji ih je tjerao da Ulriku II. vrate majčinu baštinu i Nikoli Zrinskome Slunj, a zatim je ovlastio svojega miljenika Matka Talovca da Ivanu VI. preotme baštinu Ivana Nelipića koju je držao preko svoje supruge Katarine.⁵⁴

Stjepan, Bartol, Martin, Sigismund, Andrija i Ivan VII. Mlađi sklopili su 29. lipnja 1437. savez s Fridrikom III. i Albertom VI. protiv Celjskih te su se Ugovorom o primirju od 23. kolovoza 1440. Celjski obavezali da neće "učiniti ništa nažao" Stjepanu, Martinu i Ivanu VII. Mlađem.⁵⁵ Andrija je umro 1439. godine, ali je znakovit izostanak Bartola i Sigismunda iz Ugovora o primirju, što upućuje na mogućnost da su među braćom već počele trzavice i razjedinjenost. Vjerojatno je u vrlo dinamičnoj i nesigurnoj okolini, kakva je nastupila nakon smrti kralja Alberta II. od dizenterije 27. listopada 1439. i stranačkoga preslagivanja unutar Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva, i među braćom nastupilo kolebanje oko političkoga smjera kojim bi trebali ići. Klaić je ustvrdio da su Stjepan, Martin, Sigismund i Ivan Mlađi "oduševljeno" pomogli Albertovu udovicu Elizabetu i njezinoga posthumno rođenoga sina Ladislava V.⁵⁶ No, memoari Helene Kottaner, Elizabetine dvorjanke koja je osobno ukrala krunu sv. Stjepana, svjedoče o tome da je prilikom krunidbe netom rođenoga Ladislava glavnu ulogu kao predvodnik habsburške stranke u Ugarsko-Hrvatskome Kraljevstvu imao upravo Ulrik II. Celjski koji je novome kralju poklonio mač kojim je promaknut u viteza, pročitao u njegovo ime krunidbenu zakletvu te držao krunu iznad njegove glave za vrijeme mise i prilikom predstavljanja kralja okupljenome narodu. Osim njega Helena Kottaner spominje poimence još samo dvojicu ugarsko-hrvatskih magnata kao važne sudionike krunidbe 14. svibnja 1440., a samim time i kao oslonce habsburške stranke: mačvanskoga bana Nikolu Iločkoga i "Bartola Hrvatskoga." Riječ je bila, naravno, o Bartolu IX. Frankopanu, koji je još 1437. godine stajao u savezu s Habsburgovcima iz leopoldinske loze protiv Celjskih, a već u ožujku 1440. godine, zajedno s Ulrikom II. kao vođom albertinske habsburške stranke u Ugarskoj,

⁵³ V. Klaić, *Frankapani*, 218.

⁵⁴ *Isto*, 225.

⁵⁵ Heinrich Koller, Paul-Joachim Heinig, ur., *Die Urkunden und Briefe des Österreichischen Staatsarchivs in Wien, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv: Allgemeine Urkundenreihe, Familienurkunden und Abschriftensammlungen (1440-1446), Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440-1493)*, H. 12 (Wien: Böhlau, 1999), 58.

⁵⁶ V. Klaić, *Frankapani*, 228.

spomenut je s neimenovanim bratom u kraljičinoj pratnji u Komornu.⁵⁷ Očito se Bartol još prije ugovora o primirju između Celjskih i Habsburgovaca povezo sa svojim rođacima Celjskima kako bi se pridružio Ladislavovoj stranci. Bilo mu je, nadalje, namijenjeno i posebno mjesto prilikom Ladislavova krštenja te je bio jedan od nekolicine velikaša koji su ga podigli iz krsnoga zdenca.

Vjerojatno je važnu ulogu odigrala i činjenica da je Ladislavova majka Elizabeta Luksemburška bila sestrična Ulrika Celjskoga te je njegova naklonost otvarala i Frankopanima pristup kraljevskome prijestolju ako se Ladislav na njemu održi. Nikola Iločki vrlo brzo promijenio je stranu u građanskome ratu i podržao poljskoga pretendenta Vladislava III. Jagelovića, a habsburška je stranka odlučno poražena u Bici kod Báticaséka u veljači 1441. godine. Tijekom mirovnih pregovora Elizabeta je preminula, a Ladislav je potpao pod skrbništvo svoga rođaka cara Fridrika III.⁵⁸ I Ulrik II. Celjski nedugo se zatim izmirio s Vladislavom, koji ga je priznao za "pravoga i legitimnoga člana krune Kraljevstva Ugarske" čime je potvrđen položaj Celjskih kao vodećih baruna Kraljevstva, uz bok srpskome despotu Đurđu, čiju je kćer Katarinu Branković Ulrik i oženio protegnuvši time ambicije i saveze svoje obitelji odlučno prema jugoistoku Europe.⁵⁹

Vezivanje Frankopana uz Ulrika II.

U razdoblju do pogibije Vladislava III. kod Varne 1444. godine Ulrik II. se nije mogao nametnuti u Hrvatsko-Ugarskome Kraljevstvu, nego se posvetio djelovanju u Carstvu uplićući se u nasljedni spor svojih rođaka Goričkih, ali i djelujući kao savjetnik i pratitelj Fridrika III. na Saboru u Nürnbergu.⁶⁰ Nakon Varne poljska je stranka imala prevlast u Regentskome vijeću te je Hunjadi spriječio Ulrikovo članstvo u njemu, ali je grof Celjski uspio nakon smrti Matka Talovca silom preoteti slavonski banat 1446. godine, a nakon poraza na Kosovu 1448. godine Hunyadi ga je i službeno priznao kao bana.⁶¹ Iako će ostati pod carevim skrbništvom do 1452. godine, povratak Ladislava na ugarsko-hrvatsko prijestolje bio je neizbježan te su se pojedini članovi roda Frankopana počeli okretati svome rođaku, koji nije skrivao ambicije da postane vladar u sjeni nakon kraljeva izlaska iz

⁵⁷ U engleskom prijevodu "Bartholomeus of Croatia", a u njemačkome originalu "Bartholome, Graf von Krabaten". Helene Kottaner, *The Memoirs of Helene Kottaner (1439-1440)* (Cambridge: D. S. Brewer, 1998), 35-44.

⁵⁸ Engel, *St. Stephen*, 283.

⁵⁹ Božo Otorepec, *Centralna kartoteka srednjeveških listin* (dalje: CKSL), Zgodovinski inštitut Milka Kosa Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Ljubljana, 19. IV. 1441., pored Szombathelya.

⁶⁰ Na tome mu je saboru ukazana velika počast jer je po poklonima koje je dobio svrstan među najmoćnije kneževe carstva. Karl von Hegel, ur., *Die Chroniken der deutschen Städte vom 14. bis ins 16. Jahrhundert*, bd. 3: *Die Chroniken der fränkischen Städte: Nürnberg* (Leipzig: Hirzel, 1864), 398-401.

⁶¹ Engel, *St. Stephen*, 290; N. Klaić, *Zadnji knezi*, 80-90; Krones, *Chronik*, 103-107.

skrbništva. Prvi je s njime sklopio savez Stjepan Frankopan netom prije Bitke kod Varne.⁶² Možda je i zbog toga saveza Fridrik III. Stjepanu oduzeo namjesništvo u Kranjskoj koje je dodijelio Dujmu.⁶³ Savez je 1446. godine potpisao i Martin.⁶⁴ Prema Vjekoslavu Klaiću braću je nakon 1445. godine razdirala nesloga i sve veća netrpeljivost, pogotovo između dva najmoćnija brata, Stjepana i Martina s jedne te ostale braće s druge strane.⁶⁵ Zbog toga je u lipnju 1449. godine i održan sastanak u Modrušu na kojemu se obitelj raspala na osam loza. Podjela je vjerojatno Ulriku II. Celjskome olakšala mogućnost privlačenja pojedinih članova roda na svoju stranu, tim više što je, dok je njihova moć postupno opadala, njegova sve više rasla do te mjere da se 1449. godine otvoreno suprotstavio caru Fridriku III. i priključio se *fajdi* brandenburškoga markgrofa Alberta Ahila protiv grada Nürnberga, što je zabilježeno u gradskoj kronici. Pritom vrijedi naglasiti da su zapisivači bilježili velikaše koji su im pismima objavili *fajdu* pa je tako poimence spomenut Ulrik II., ali su zapisali i one plemiće koji su se *fajdi* priključili zbog Ulrika II., njegove vazale i dvorjane, ali i hrvatske velikaše Nikolu Blagajskoga te Frankopane: Martina, Sigismunda i Dujma. Martinov naglašeni položaj u odnosu na braću vidljiv je po tome što je naveden kao grof Senja, Modruša i Krka, a oni samo kao grofovi Modruša i Krka.⁶⁶ Martinovo vezivanje uz Ulrika II. bilo je, prema svemu sudeći, dobro nagrađeno. Njemu su, među ostalim, pripali upravo oni dijelovi frankopanske baštine koji su 1435. godine dodijeljeni Celjskima, a nakon Ulrikove smrti naslijedio je od njega važnu utvrdu Steničnjak nedaleko od Karlovca, sudeći prema ispravi Matije Korvina iz 1461. godine.⁶⁷

⁶² CKSL, 29. IX. 1444., Ozalj.

⁶³ V. Klaić, *Frankapani*, 231.

⁶⁴ CKSL, 2. II. 1446., Senj.

⁶⁵ V. Klaić, *Frankapani*, 234.

⁶⁶ Robert Kurelić, "Prvi markgrofov rat i Frankapani", *Modruški zbornik* 3 (2009): 53-64.

⁶⁷ Tekst isprave navodi: (...) *sed mortuo eodem Ulrico ad manus suas devenitas et nunc in manibus suis pacifice esse asserit*. Lajos Thallóczy, Samu Barabás, ur., *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus 1454-1527*, (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1913), 43-44. Moguće je, naravno, da je Martin Steničnjakom zagospodario silom, ali tekst isprave Matije Korvina ne sadrži nikakvu sumnju u vezi stjecanja celjske baštine. Filip Škiljan preuzeo je od Radoslava Lopašića tezu da je Steničnjak bio miraz Elizabete Frankopan i da je kao takav u biti i dalje formalno pripadao Frankopanima, međutim, riječ je o pogrešnoj Lopašićevoj interpretaciji Celjske kronike. U njoj se, naime, spominje da je Herman II. sinu Fridriku II. "dao više utvrda kako bi sam njima mogao vladati i držati dvor i to su, naime, ove utvrde: Steničnjak (*Stanischnak*), Samobor, Krško (*Gurgkfeldt*), Mehovo (*Mayhau*), Novo Mesto (*Rudolphswerd*) i Kostanjevica na Krki (*Landstrass*)", što su sve redom bili punopravni celjski posjedi. Iako je udovica Stjepana II. bila u posjedu Steničnjaka nakon njegove smrti, Lopašić je i sam ustvrdio da je Sigismund utvrdio donirao Hermanu II. godine 1415. godine zbog zasluga na Koncilu u Konstanci te je naložio za grebačkome kaptolu da ga uvede u posjed. Samim time je Steničnjak postao punopravni posjed Celjskih u Hrvatskoj, a nije bila riječ o založnome vlasništvu kao što je bio slučaj s Bakrom, Bribirom, Trsatom i polovicom Krka. Stoga je nakon Ulrikove smrti Martin Frankopan u posjed mogao ući jedino nasljednim sporazumom s Ulrikom II. ili silom. Vidi: Radoslav Lopašić, *Oko Kupe i Korane: Mjestopisne i povijesne crtice* (Zagreb: Matica hrvatska, 1895), 273-275; Filip Škiljan, "Srednjovjekovni grad Steničnjak na Kordunu", *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 38 (2006): 93-112; Krones, *Chronik*, 77-78.

Skrbništvo nad Ladislavom V. odgovaralo je Ivanu Hunyadiju kao regentu Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva te samome Fridriku III., koji je u štićenikovo ime upravljao Austrijom, ali je smetalo austrijskim staležima i Celjskima, kojima je regentstvo u Ugarskoj ometalo planove i ambicije. Izbijanjem revolucije takozvanoga "Mailberškog saveza" 1451. godine Fridrik III. bio je prisiljen izručiti Ladislava Ulriku II., koji ga je, mimo dogovora s carem, odmah odveo u Beč gdje su mu staleži iskazali vjernost i odrekli upravu carevim namjesnicima.⁶⁸ Konce je preuzeo Celjski, a znatno mu je porasla moć i u samoj Ugarskoj nakon što je sabor Ladislava proglasio punoljetnim čime je prestalo i Hunjadijevo namjesništvo. Hunjadi je postao generalni kapetan, ali više nije držao sve poluge moći u svojim rukama, nego se morao nositi sa svojim glavnim rivalom Ulrikom II., koji je 1455. godine postao i hrvatsko-dalmatinskim banom čime je pod svojom vlašću ujedinio obje hrvatske zemlje, a čini se da je gajio ambicije i za osvajanjem bosanske krune koju je smatrao svojim nasljednim pravom.⁶⁹ U ovome razdoblju zenita Ulrikove moći, pred kojim se čak i car Fridrik III. morao povući, vjerojatno su i Frankopani bili, milom ili silom, vezani uz njega.

Epilog

Juraj I. Cetinski u službi grofa Celjskoga svojevrсна je simbolična potvrda ravnoteže moći u Hrvatskoj sredinom pedesetih godina petnaestoga stoljeća, ali vjerojatno i narušenih odnosa unutar samoga roda Frankopana. Jurjev otac Ivan VI. (Anž) proveo je čitavo desetljeće u službi danskoga kralja Erika VII. te se u Hrvatsku vratio tek početkom 1435. godine nakon vijesti o smrti svoga oca Nikole IV.⁷⁰ Unatoč prethodnim obećanjima car Sigismund nije bio spreman priznati ga za nasljednika svoga tasta, cetinskoga kneza Ivaniša Nelipića, nego je ovlastio slavonskoga bana Matka Talovca da mu silom oduzme Nelipićevu baštinu. Tijekom 1436. godine vode se borbe, a Ivan VI. (Anž) umro je 20. studenoga, vjerojatno prirodnom smrću, te se njegova udovica Katarina 31. siječnja morala u svoje i u ime svoga sina Jurja odreći svih posjeda svoga oca.⁷¹ Juraj je tako, kao tek rođeno dijete, ostao bez svoga nasljedstva, a u zamjenu je od cara Sigismunda dobio tvrđavu Tržac i grad Modruš dok su mu kasnije stričevi dodijelili i župu Modruš.⁷²

⁶⁸ Karl Gutkas, "Der Mailberger Bund von 1451", *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 74 (1966): 51-94, 347-392.

⁶⁹ Ignacij Voje, "Celjski grofi in Dubrovnik", *Celjski zbornik* (1990): 31-34. Marko Šunjić, *Bosna i Venecija* (Sarajevo: Napredak, 1996), 254.

⁷⁰ Ivan VI. stigao je s Erikom VII. u Dansku 24. svibnja 1425., a napustio ju je koncem 1434. godine te je vjerojatno u Hrvatskoj bio već u siječnju 1435. godine na sastanku s braćom u Brinju. Vidi: Mladen Ibler, *Ivan VI. Anž Frankopan. U službi nordijskoga kralja* (Samobor: Meridijani, 2014), 109, 145.

⁷¹ Isto, 165-174.

⁷² Ante Birin, "Knez Nelipac i hrvatski velikaški rod Nelipića" (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2006), 156.

Nakon sastanka u Modrušu 1449. godine mladome su Jurju pripali Cetin, Rmanj, Lapac, Baška i Ribnik, ali je to bila sjena onoga čime je trebao vladati njegov otac. Klaić još navodi i kako se mladi knez Juraj bunio protiv svoga strica Stjepana jer je smatrao da je njemu kao nasljedniku najstarijega sina Nikole IV. trebao pripasti Modruš.⁷³ Činjenica da se devetnaestogodišnji Juraj I. nalazio u pratnji Ulrika II. u Beogradu zapravo je logična posljedica razjedinjenosti i slabosti među Frankopanima s jedne, te potpune premoći grofa Celjskoga s druge strane. U političkome djelovanju Ulrika II. jasno se nazire tendencija projiciranja moći daleko izvan granica matičnih posjeda mrežom rodbinskih i prijateljskih savezništava, primjerice brandenburških Zollerna, saskih vojvoda Fridrika i Vilima i srpskoga despota. Istovremeno je u svoju orbitu privukao i niz uglednih plemića iz bližega susjedstva poput moravskoga grofa Ulrika Rosenberškoga, bosanskoga vojvode Stjepana Vukčića, više članova roda Frankopana, ali i Habsburgovca Sigismunda Tirolškoga.⁷⁴ Posebno se, možda i kao dio šire strategije, izdvaja osobna dominacija grofa Celjskoga nad maloljetnim rođacima, što zorno ilustrira njegov odnos prema kralju Ladislavu V. i grofu Goričkome Ivanu II. čijim poslovima ravna kao neprogllašeni, ali stvarni skrbnik. Stoga i nije čudno što se devetnaestogodišnji Juraj I. nalazio u Ulrikovu intimnome, povjerljivom krugu koji mu je možda bio i sigurnijim od kruga rođaka Frankopana na njegovim matičnim posjedima. Ako je Niccoló Lisci bio upoznat s tenzijama i podjelama unutar Frankopana, možda je njegov naglasak na riječ podrijetlo u svome pismu bio i suptilnom potvrdom Jurjeve želje da se odmakne od svojih stričeva. Uz odnose unutar roda te položaj Ulrika II. kao hrvatsko-slavonskoga bana, ali i vladara čitava Kraljevstva u sjeni, Jurju je vjerojatno bilo najprobitačnije vezati se uz toga moćnog rođaka te kao *familiaris* postati dijelom njegove utjecajne mreže suradnika. Ironija sudbine jest da je tri desetljeća ranije Ivan VI. (Anž) doslovno izgarao od želje da dođe glave Fridriku II. Celjskome da bi na kraju njegov sin Juraj I. umalo i izgubio glavu braneći Ulrika II. Ovaj gotovo šekspirijanski obrat zapravo je odraz kompleksnosti društveno-političkih odnosa u hrvatskome kasnom srednjovjekovlju.

⁷³ Vidi: V. Klaić, *Frankapani*, 233-236.

⁷⁴ Posebno je važno približavanje potonjega Ulriku II., kojega 1455. godine oslovljava s *oheim* (ujak), što je bila oznaka poštovanja prema daljnjemu rođaku. Tim više što je Sigismund Tirolški bio bliski rođak cara Fridrika III., koji se ubrajao među najljuće protivnike Celjskih nakon 1462. godine. Vidi: Robert Kurelić, "Status Celjskih grofova kao kneževa Svetog Rimskog Carstva", *Zgodovinski časopis* 60 (2006), br. 1-2: 66.

PRILOG 1.

Rodoslovlje Celjskih

- ❖ Fridrik I. (* oko 1300.; † 1359./60.) ∞ Diemut Walsee († 1353./57.)
 - Ulrik I. (* oko 1331.; † 1368.) ∞ Adelheid Ortenburška († 1391.)
 - Vilim (* 1361./62.; † 1392.) ∞ 1380. Ana Poljska (* 1366., † 1425.), kći kralja Kazimira Velikog
 - Ana (* 1380.; † 1416.) ∞ 1401. kralj Vladislav II. Jagelović (* oko 1351.; † 1434.)
 - Herman I. (* 1332./34.; † 1385.) ∞ Katarina Kotromanić (* oko 1336.; † oko 1396.), kći kralja Stjepana II.
 - Ivan (* oko 1363.; † 1372.) ∞ Margareta Pfannberška
 - Herman II. (* oko 1365.; † 1435.) ∞ Ana **Schaunberška** († prije 1396.)
 - Fridrik II. († 1454.), ∞ I. oko 1401. Elizabeta **Frankopan** († 1422.), ∞ II. Veronika Desinić († 1425.)
 - ♦ (I.) Ulrik II. (* 1407., † 9. studenog 1456.), ∞ Katarina Branković († 1490./92.)
 - Herman IV. († 1452.)
 - Juraj († 1443.)
 - Elizabeta (* 1441.; † 1455.), ∞ Ladislav Hunjadi
 - ♦ (II.?) Fridrik III. († dijete)
 - ♦ Ivan (ozakonjen 1447.)
 - Elizabeta († 1424./26.), ∞ grof Henrik V. **Gorički**
 - Ana († nakon 23. lipnja 1438.), ∞ 1405. Nikola II. **Gorjanski** (* oko 1367.; † 1433.)
 - Herman III. († 1426), ∞ I. Elizabeta Abensbergška († prije 1423.), ∞ II. Beatrica Bavarska (* 1403.; † 1447.), kći bavarskoga vojvode Ernesta i sestra u 2. koljenu sinova Nikole IV. **Frankopana**
 - ♦ (I.) Margareta († 1480.), ∞ I. grof Herman Montfort-Pfannberški († 1434./35.), ∞ II. 1444 vojvoda Vladislav Tešinski-Glogauški (* 1420.; † 1460.)
 - Ludovik († 1414./20.)
 - Barbara († 1451.), ∞ 1405. car Sigismund Luksemburški († 1437.)
 - (nezakoniti) Herman († 1421.), frajzinški biskup
 - Katarina, ∞ I. grof Albert IV. Gorički, ∞ II. grof Ivan Waldburški
- Ana († nakon 1254), ∞ grof Oton IV. Ortenburški

PRILOG 2.**Rodoslovlje Frankopana**

- ❖ Bartol VIII. (* prije 1327.; † 1360./61.)
 - Stjepan I. (* 1358.; † 1390.), ∞ 1372. Katarina Carrara († nakon 1405.)
 - Elizabeta († 1422.), ∞ oko 1401. grof Fridrik II. **Celjski** († 1454.)
 - Ivan V. († 1393.), ∞ 1361. Ana **Gorička** († 1402.)
 - Nikola IV. († 26. lipnja 1432.), ∞ I. 1405. Doroteja **Gorjanska** († 1424.?)
 - Ivan VI. Stariji († 1436.), ∞ 1416. Katarina Nelipić
 - ♦ **Juraj Cetinski** (*nakon 1434. †1469.)
 - Nikola V. († 1456.)
 - Stjepan II. († 1481.),
 - Juraj († prije 1434.)
 - Bartol IX. (†1458.)
 - Dujam IV. (†1487), ∞ prije 1457. Barbara **Schaunberška**, sestrična u 2. koljenu Ulrika II. **Celjskog**
 - Martin (†1479.)
 - Katarina
 - Sigismund (†1468.)
 - Andrija I.
 - Ivan VII. Mlađi (†1486.)

PRILOG 3.

Rodoslovlje Goričkih

❖ Majnard VI. († 1385.)

- Ana († 1402.), ∞ knez Ivan V. **Frankopan** († 1393.)
- Katarina († 1391.), ∞ 1372. vojvoda Ivan II. Bavarski
- Ursula († 1383.), ∞ prije 1362. grof Henrik VII. **Schaunberški**,
djed Fridrika II. **Celjskoga**
- Henrik V. (* 1376.; † 1454), I. Elizabeta **Celjska** († 1424./26.), II. 1430.
Katalina **Gorjanska** († 1471.), kći Ane **Celjske**
 - (II.) Ivan (* prije 1437.; † 1462.)
 - (II.) Ludovik († 1456.)
 - (II.) Leonard (* 1440.; † 1500.)

PRILOG 4.

Rodoslovlje Gorjanskih

❖ Nikola I. († 1386.) (ugarski palatin 1375. – 1385.)

- Doroteja († 1424.?), ∞ 1405. knez Nikola IV. **Frankopan**
(† 26. lipnja 1432.)
- Nikola II. (* 1367; † prije 31. prosinca 1433.) (ugarski palatin
1402. – 1433.), ∞ I. Jelena Todora Lazarević, II. 1405. Ana **Celjska**
(† nakon 23. lipnja 1438.)
 - (II.) Katalina († 1471.), ∞ 1430. grof Henrik V. **Gorički**
 - (II.) Ladislav (* 1410.; † 1456.) (ugarski palatin 1447. – 1458.), bratić
u 1. koljenu sinova Nikole IV. **Frankopana** i Ulrika II. **Celjskoga**

Izvori

Slovenija – Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Ljubljana – *Centralna kartoteka srednjeveških listin* (Otošec, Božo)

Objavljeni izvori i literatura

Altmann, Wilhelm. *Eberhard Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds*. Berlin: R. Gaertners Verlagsbuchhandlung, 1893.

Baum, Wilhelm. "Die Grafen von Cilli, das deutsche Königtum und die 'internationale Politik'". U: *Celjski grofje, stara tema – nova spoznanja*, ur. Rolanda Fugger Germadnik, 37-50. Celje: Pokrajinski muzej, 1999.

Birin, Ante. "Knez Nelipac i hrvatski velikaški rod Nelipića". Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2006.

Buck, Michael Richard. *Ulrich von Richental Chronik des Constanzer Concils 1414 bis 1418*. Tübingen: Literarischer Verein in Stuttgart, 1882.

Birk, Ernst. "Beiträge zur Geschichte der Königin Elisabeth von Ungarn und ihres Sohnes König Ladislaus 1440-1457". U: *Quellen und Forschungen zur vaterländischen Geschichte, Literatur und Kunst*, 209-258. Beč: Braumüller, 1849.

Dopsch, Heinz. "Die Freien von Sannegg als steirische Landherren und ihr Aufstieg zu Grafen von Cilli". U: *Celjski grofje, stara tema – nova spoznanja*, ur. Rolanda Fugger Germadnik, 23-36. Celje: Pokrajinski muzej, 1999.

Dopsch, Heinz. "Die Grafen von Cilli – ein Forschungsproblem". *Südostdeutsches Archiv* 17/18 (1974 – 1975): 9-49.

Engel, Pál. *The Realm of St. Stephen*, London; New York: I. B. Tauris, 2001.

Fejér, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, tom. 10, vol. 4. Budae: Typis Regiae Universitatis Ungaricae, 1841.

Forner, Fabio. "Enea Silvio Piccolomini e la congiura contro Ulrich von Cilli". U: *Margarita amicorum: studi di cultura europea per Agostino Sottili*, vol. 1, ur. Fabio Forner, Carla Maria Monti i Paul Gerhard Schmidt, 351-376. Milano: V&P, 2005.

Grabmayer, Johannes. "Das Opfer war der Täter". *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 111 (2003): 286-316.

Gutkas, Karl. "Der Mailberger Bund von 1451". *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 74 (1966): 51-94, 347-392.

Haider, Siegfried. *Geschichte Oberösterreichs*. München: Verlag für Geschichte und Politik, 1987.

Hegel, Karl von, ur. *Die Chroniken der deutschen Städte vom 14. bis ins 16. Jahrhundert*, bd. 3: Die Chroniken der fränkischen Städte: Nürnberg; Leipzig: Hirzel, 1864.

- Ibler**, Mladen. "Hrvatski grb iz frankopanskog Senja u Švedskoj". *Senjski zbornik* 29 (2002): 105-112.
- Ibler**, Mladen. *Ivan VI. Anž Frankopan. U službi nordijskoga kralja*. Samobor: Meridijani, 2014.
- Klaić**, Nada. *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. Krone*. Celje: Presse 1991.
- Klaić**, Vjekoslav. *Krčki knezovi Frankopani*. Zagreb, 1901.
- Kos**, Milko. "Srbski Brankovići in goriški grofje". *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 2 (1920): 92-97.
- Krones v. Marchland**, Franz. *Die Freien von Saneck und ihre Chronik als Grafen von Cilli*. Graz: Leuschner & Lubensky, 1883.
- Koller**, Heinrich; **Heinig**, Paul-Joachim, ur. *Die Urkunden und Briefe des Österreichischen Staatsarchivs in Wien, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv: Allgemeine Urkundenreihe, Familienurkunden und Abschriftensammlungen (1440-1446), Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440-1493), H. 12*. Wien: Böhlau, 1999.
- Kottaner**, Helene. *The Memoirs of Helene Kottaner (1439-1440)*. Cambridge: D. S. Brewer, 1998.
- Kühlmann**, Wilhelm. *Killy. Literaturlexikon*, Band 9 Os-Roq. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2010.
- Kurelić**, Robert. "Pregled povijesti grofova Celjskih". *Historijski zbornik* 59 (2006): 201-216.
- Kurelić**, Robert. "Simboli statusa i moći: kneževski pečati Celjskih grofova". U: *Med Srednjo Evropo in Sredozemljem – Vojetov zbornik*, ur. Sašo Jerše, Darja Mihelič i Peter Štih, 61-78. Ljubljana: Založba ZRC, 2006.
- Kurelić**, Robert. "Status Celjskih grofova kao kneževa Svetog Rimskog Carstva". *Zgodovinski časopis* 60 (2006), br. 1-2: 49-68.
- Lopašić**, Radoslav. *Oko Kupe i Korane: Mjestopisne i povjestne crtice*. Zagreb: Matrica hrvatska, 1895.
- Meyer**, Therese. "Die Grafen von Cilli als Erben der Grafen von Ortenburg. Zur Geschichte Kärntens 1377-1524". U: *Celjski grofje, stara tema – nova spoznanja*, ur. Rolanda Fugger Germadnik, 85-94. Celje: Pokrajinski muzej, 1999.
- Mlinar**, Janez. *Podoba Celjskih grofov v narativnih viri*. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2005.
- Rendić-Miočević**, Duje, ur. *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. 18. Zagreb: JAZU, 1990.
- Piccolomini**, Aeneas Silvius. *Historia de Europa*. Basilae: per Henrichvm Petri, 1551.
- Rynešová**, Blažena; **Pelikán**, Josef, ur. *Listár a listinář Oldřicha z Rožemberka 1418-1462*, vol. 4. Prag: Státní pedagogické nakladatelství, 1954.

Strčić, Petar. "Frankapani (Frankopani)". *Hrvatski biografski leksikon*. Pristup ostvaren 22. 5. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6281>.

Szilágyi, Emőke Rita. "Enea Silvio Piccolomini és Vitéz János levelezése az 1450-es években". U: *Classica – Mediaevalia – Neolatina VI*, ur. Enikő Békés i Emericus Tegyei, 195-205. Debrecen; Budapest: Societas Neolatina Hungarica, 2012.

Škiljan, Filip. "Srednjovjekovni grad Steničnjak na Kordunu". *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 38 (2006): 93-112.

Štih, Peter. *Studien zur Geschichte der Grafen von Görz*. Wien: Oldenburg Wissenschaftsverlag, 1996.

Štih, Peter. "Die Grafen von Cilli, die Frage ihrer landesfürstlichen Hoheit und des Landes Cilli". *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 110 (2002): 67-98.

Šunjić, Marko. *Bosna i Venecija*. Sarajevo: Napredak, 1996.

Švab, Mladen. "Celjski". *Hrvatski biografski leksikon*. Pristup ostvaren 22. 5. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3469>.

Tangl, Karlmann. "Grafen von Heunburg II. Teil". *Archiv für Österreichische Geschichte* 25 (1858): 147-312.

Thallóczy, Lajos; **Barabás**, Samu, ur. *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, vol. 1-2. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1910-1913.

Thallóczy, Lajos. *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*. München: Duncker und Humboldt, 1914.

Thomas, Christiane. "Der Kampf um die Weidenburg". *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs* 24 (1971): 1-86.

Tringli, István. "Die Würden und die Besitzungen der Cillier in Ungarn". U: *Celjski grofje, stara tema – nova spoznanja*, ur. Rolanda Fugger Germadnik, 115-123. Celje: Pokrajinski muzej, 1999.

Voje, Ignacij. "Romanje Ulrika II. Celjskega v Kompostelo k sv. Jakobu". *Zgodovinski časopis* 38 (1984), br. 3: 225-230.

Voje, Ignacij. "Celjski grofi in Dubrovnik". *Celjski zbornik* (1990): 27-41.

Wolkan, Rudolf, ur. *Der Briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini III/1*. Beč: Alfred Hölder, 1918.

The Last Witness to a Murder: The Frankopani and the Cilli in the Fifteenth Century

Robert Kurelić
Department of History
Faculty of Humanities
Juraj Dobrila University of Pula
Ivana Matetića Ronjgova 1
52100 Pula
Croatia
E-mail: rkurelic@unipu.hr

Summary

A codex kept in the National Library in Vienna contains a report composed by an anonymous soldier who participated in the botched crusade to lift the siege of Belgrade in November 1456 after John Hunyadi, the captain general of Hungary had already repulsed the sultan, only to die of the plague soon afterwards. The report details the last days of Count Ulrich II Cilli, Hunyadi's chief rival in Hungary, who was lured into the fortress together with King Ladislas V, and then slain the following day by Hunyadi's elder son Ladislas and his partisans. It also mentions the name of one of Cilli's allies who fought vainly to defend him from his assailants: George I. Frankopan, a member of the leading Croatian baronial dynasty at the time and a cousin of Ulrich's. The content of this report is corroborated in a letter sent by Niccolò Lisci, the prothonotary of King Ladislas V and assistant to the Supreme Chancellor of the Kingdom of Bohemia, Procopius Rabenstein to bishop Aeneas Silvius Piccolomini, the future Pope Pius II.

The Cilli followed a carefully planned policy of combining mercenary service to great houses in the region and marrying well above their station to advance. This strategy paid off with the help of two Hungarian kings, Louis the Great and Sigismund of Luxemburg. The former arranged the marriage of the Cilli with daughters of the Bosnian ban and the Polish king, whereas the latter married Barbara Cilli thereby making Herman II Cilli father-in-law to the king which provided the count with increased prestige, power and influence in Hungarian and Croatian affairs.

At the beginning of the fifteenth century the Cilli married into House Frankopan and started to exert their influence on other prominent families in the region like the Görz, Garai and Rosenbergs. After 1405 Count Nicholas IV Frankopan had three relatives married to the children of Count Herman II Cilli: His cousin Eli-

zabeth was married to Frederick II Cilli, his uncle Henry IV of Görz to Elizabeth Cilli and his brother-in-law Nicholas II Garay to Anna Cilli.

The tragic death of Elizabeth Frankopan in 1422, rumored to have been slain by her husband, started a long lasting feud between the two houses, which was somewhat mended after her son Ulrich II Cilli assumed the leadership of his dynasty. In the last decade of his life Cilli managed to become the shadow behind the throne of Ladislav V, amassing power and titles in the process. The numerous sons of Nicholas IV Frankopan squabbles among themselves after his death in 1432 and this resulted in the division of their patrimony in 1448, leaving them weakened individually and susceptible to influence from neighboring powers like the Habsburgs and the Cilli who competed for dominance in the region and control over the heir to the Hungarian throne, Ladislav V. Several of the Frankopani brothers joined the Cilli led Habsburg party against the Jagiellonian pretender Wladislaus III. Following his death at Varna in 1444 Ulrich Cilli appears to have managed to increase his influence over his Frankopani cousins, bending a number of them to his will. Such was his power and influence, derived not only from his vast personal domains, but also from his control of Ladislav V after 1452 that he was able to dominate his extended family in the region, including most of the Frankopani. It is, therefore, not surprising that Geogre I Cetinski, the son of John VI, the eldest son of Nicholas IV, whose claims to the ancestral seat of Modruš were suppressed by his uncles, may have sought the protection of his powerful cousin in order to advance his own ambitions in Croatia.

Keywords: Counts of Cilli, the Frankopan family, dynastic policy, medieval nobility